

UNESCO Chair
on Engineering
Education

نوآوری آموزشی

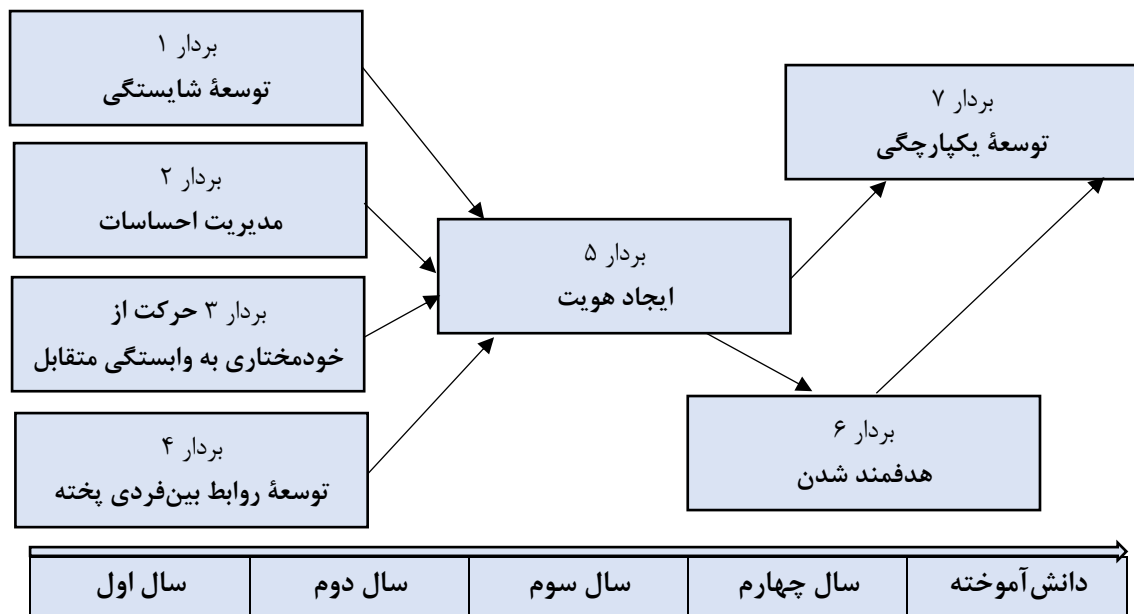
توسعه هویت دانشجویان و یادگیری

هویت^۱ یا کیستی به مجموعه نگرش‌ها، ویژگی‌ها و روحیات فرد و آنچه وی را از دیگران متمایز می‌کند، گفته می‌شود. هویت انسانی، مقوله‌ای اجتماعی است. همه انسان‌ها به‌هنگام تولد، فارغ از اینکه در کجا به دنیا می‌آیند یا متعلق به چه قوم و قبیله‌ای هستند، دارای ویژگی‌های یکسان نوع انسانی بوده و هیچ‌گونه تفاوت ماهوی با یکدیگر ندارند. بنابراین، مقوله هویت انسانی، که در دوران رشد و تکوین انسان در جامعه شکل می‌گیرد، کاملاً اجتماعی و جامعه‌شناسانه است و ربطی به مواردی چون خون و نژاد و رنگ پوست ندارد. در روان‌شناسی، هویت اجتماعی ویژگی‌ها، باورها، شخصیت‌ها، مدل‌های ذهنی یا باورهای شخصی افراد نسبت به خود، یا در یک گروه اجتماعی را تشکیل می‌دهند. روند هویت اجتماعی می‌تواند خلاقانه یا مخرب باشد. هویت اجتماعی انسان، از پنج مؤلفه پیروی می‌کند. به زبان دیگر، بر پایه پنج مؤلفه تأثیرگذار، جغرافیایی و اقلیمی، سیاسی و تاریخی، اقتصادی و معیشتی، فرهنگی و مؤلفه‌های تربیتی، شکل می‌گیرد.

هویت افراد، با گذر زمان، به تدریج رشد و توسعه یافته و شکل می‌گیرد. پژوهشگران متعددی به این امر پرداخته‌اند؛ که از این میان می‌توان «نظریه توسعه هویت چیکرینگ»^۲ را نام برد. این نظریه به‌طور خاص برای بررسی روند توسعه هویت دانشجویان در آموزش عالی ارائه شده است، گرچه در سایر موارد نیز مورد استفاده قرار گرفته است. چیکرینگ در سال ۱۹۶۹ رساله «آموزش و هویت» را منتشر کرد و در سال ۱۹۹۳ آنرا مورد بازنگری قرار داد. نظریه چیکرینگ در درجه اول بر توسعه هویت متمرکز است. وی این امر را با استفاده از هفت بردار (یا کار)، که به توسعه هویت فرد کمک می‌کنند، بررسی می‌کند. این هفت بردار عبارتند از: توسعه شایستگی، مدیریت احساسات، حرکت از استقلال به وابستگی متقابل، توسعه روابط بین‌فردی پخته، ایجاد هویت، هدفمند شدن و توسعه یکپارچگی. این بردارها را می‌توان مجموعه‌ای از مراحل یا وظایف دانست که با احساس، تفکر، ایمان و ارتباط با دیگران سروکار دارند. هر یک از هفت بردار توسعه چیکرینگ دارای جهت و اندازه هستند، الزاماً حالت خطی نداشته و بر روی یکدیگر بنا می‌شوند. نرخ پیشرفت یک فرد در بردارهای مختلف ممکن است متفاوت باشد. بردارها تمایل به تعامل با یکدیگر دارند (شکل ۱). توسعه در چندین بردار به فرد امکان می‌دهد که با ثبات و پیچیدگی فکری بیشتری عمل کند.

¹ Identity

² Chickering's theory of identity development

شکل ۱. روند توسعه هویت، در دانشجویان دوره کارشناسی (چیکرینگ و رینسر ۱۹۹۳)

هفت بردار توسعه هویت را به نحو زیر می‌توان خلاصه کرد:

توسعه شایستگی: سال‌های دوره چهار ساله کارشناسی منجر به افزایش مهارت در زمینه‌های فکری، جسمی و روابط دوجانبه، با افراد و گروه‌ها می‌شود. افزایش صلاحیت‌های فکری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و شامل کسب دانش، افزایش پیچیدگی‌های فکری، زیبایی شناختی و فرهنگی و توسعه مهارت‌های شناختی درجه بالاتر است. افزایش صلاحیت فکری امکان توسعه در کنار سایر بردارها را فراهم می‌کند. شایستگی از توانایی فرد در دستیابی به اهداف و کنار آمدن با شرایط نامساعد ناشی می‌شود. برای توصیف شایستگی از سه ویژگی شایستگی فکری، شایستگی جسمی و شایستگی بین‌فردی استفاده می‌شود.

مدیریت احساسات: دانشجویان باید احساساتی را که می‌توانند در روند آموزش دخالت منفی داشته باشند را بشناسند و با آنها مقابله کنند. از جمله این احساسات می‌توان عصبانیت، ترس، اضطراب، افسردگی، احساس گناه و شرمندگی را نام برد. توسعه زمانی رخ می‌دهد که دانشجویان یاد بگیرند که این احساسات را کنترل کنند و پاسخ‌های مناسبی (چه فوری و چه طولانی مدت) برای کنترل این احساسات بالقوه اخلال‌گر، ایجاد نمایند. باید توجه داشت که همه احساسات منفی نیستند و حرکت در طول این بردار شامل افزایش ظرفیت برای تجربه احساساتی مانند تعجب، همدردی و خوش‌بینی است. توسعه همراه با یادگیری تعادل بین گرایش به ابراز وجود و تمایل به مشارکت است. این بردار شامل یادگیری درک، پذیرش و بیان احساسات است. دانشجویان می‌آموزند که چگونه، بر اساس احساساتی که تجربه می‌کنند، به درستی عمل نمایند.

حرکت از خودمختاری به وابستگی متقابل: موفقیت در این بردار مستلزم دستیابی به استقلال عاطفی است. این توانایی از جمله شامل رها شدن از نیاز مداوم به کسب تأیید توسط دیگران است. افراد همچنین رشد را در توانایی حل مسئله، ابتکار عمل و خودگردانی می‌بینند. و بالاخره، درک این مسئله که بخشی از یک کل هستند و ضمن خودمختار بودن، به دیگران وابسته‌اند. ایجاد روابط بین فردی بالغ: منعکس‌کننده این دیدگاه است که تعاملات دانشجویان با همسالان تجربیات یادگیری با ارزشی را فراهم می‌کند. حرکت در طول این بردار همچنین مستلزم افزایش ظرفیت برای صمیمیت و تعهد سالم، برای روابطی است که به طور فزاینده‌ای مستقل و مبتنی بر وابستگی متقابل هستند. این بردار شامل کنش متقابل پیچیده بین خودمختاری، وابستگی متقابل و صمیمیت است. با پیشرفت در این بردار، فرد یاد می‌گیرد که دیگران را درک کرده و تفاوت‌های دیگران را قدر بداند. چنین فردی قادر به توسعه و حفظ روابط صمیمی و طولانی مدت است.

ایجاد هویت: این بردار به روی هر یک از چهار بردار پیشین ساخته می‌شود و در پیشرفت در بردارهای بعدی تأثیر می‌گذارد. این امر شامل تحمل مواردی چون شکل ظاهری، جنسیت، قومیت و نقش‌های اجتماعی فرد است. هویت باعث پایدار شدن و کسب عزت‌نفس می‌شود. شخصی که دارای هویتی رشد یافته باشد می‌تواند بازخوردها و انتقادهای دیگران را تحمل کند. هدفمند شدن: گسترش شایستگی‌ها، توسعه روابط بین فردی و روشن شدن هویت به نوعی سمت‌گیری و هدف نیاز دارد. توسعه در طول این بردار در حالی اتفاق می‌افتد که فرد نه تنها به سؤال "من کی هستم؟" بلکه "قرار است چه باشم؟"؛ و نه فقط "من کجا هستم؟" بلکه "به کجا می‌روم؟" نیز پاسخ می‌دهد. در این بردار، دانشجو نسبت به آینده متعهد شده و در تصمیم‌گیری و پیگیری تصمیمات صلاحیت بیشتری پیدا می‌کند.

توسعه یکپارچگی: شامل شفاف‌سازی و متعادل‌سازی ارزش‌ها و باورهای شخصی است. این بردار شامل سه مرحله است، که به ترتیب زمانی واقع می‌شوند، اما می‌توانند هم‌پوشانی داشته باشند. این مراحل شامل ارزش‌های انسانی، شخصی‌سازی ارزش‌ها و ایجاد همخوانی است. روند انسانی‌سازی ارزش‌ها شامل تغییر از یک سیستم ارزشی صلب و سخت به یک سیستم هماهنگ‌تر با منافع دیگران و منطبق با منافع فرد است. پس از برقراری این بردار، در حالی که فرد به باورهای دیگران توجه داشته و احترام می‌گذارد شروع به فراهم آوردن مجموعه‌ای از ارزش‌های با ثبات شخصی می‌کند. ایجاد همخوانی شامل همراستا نمودن عملکردها با عقاید است.

بردارهای توسعه و محیط‌های آموزشی

نظر به اینکه محیط‌های آموزشی تأثیر زیادی بر توسعه این هفت بردار دارند، توجه به آنها راهنمای مناسبی برای ایجاد محیط‌های آموزشی مثبت و تأثیرگذار است. عوامل تاثیرگذار محیط آموزشی بر توسعه فرد را به‌نحو زیر می‌توان خلاصه کرد:

اهداف مؤسسه آموزشی: وضوح اهداف دانشگاه و سازگاری داخلی سیاست‌ها، عملکردها و فعالیت‌ها با آن. ساماندهی برنامه‌ها و خدمات توسط اساتید و دیگر کارکنان، با توجه به اهداف.

اندازه مؤسسه آموزشی: رضایت از زندگی دانشگاهی بر رشد دانشجویان تأثیر می‌گذارد. در صورتی که تعداد دانشجویان بیش از فرصت‌های موجود باشد امکان بالقوه توسعه برای همه وجود نخواهد داشت و دانشجویان احساس بی‌حاصلی خواهند کرد.
رابطه دانشجو-استاد: امکان تعاملات گسترده و متنوع استاد و دانشجو تأثیر زیادی در یادگیری داشته و علاوه بر آن منجر به توسعه مهارت‌های ارتباطی در دانشجویان می‌شود.

برنامه درسی: باید متناسب با پیشینه دانشجویان بوده و دیدگاه‌های متنوعی را ارائه کند تا بتواند فرضیات و اطلاعات موجود را به چالش بکشد و فرصت‌هایی برای افزودن مطالب جدید به دانش کنونی دانشجو، به وجود آورد.

تدریس: باید انعطاف‌پذیر، متنوع در شیوه‌های آموزشی، شامل یادگیری فعال، تعامل دانشجو و استاد، بازخورد به موقع، انتظارات زیاد و در نظر گرفتن تفاوت‌های یادگیری فردی، باشد.

روابط و جوامع دانشجویی: دوستی‌های معنادار و تشکلهای دانشجویی دارای علائق مشترک، به توسعه همهٔ ۷ بردار کمک می‌کنند.

برنامه‌ها و خدمات برای توسعه دانشجویان: همکاری اعضای هیئت‌علمی و متخصصان آموزش و باز تعریف کارکنان به‌عنوان مربیان و "متخصصان امور دانشجویی"

به اعتقاد چیکرینگ و ریسر محیط‌های آموزشی پیشرفته و قدرتمند از چند ویژگی برخوردارند:

- توجه آموزش به عنوان یک امر سیستماتیک و حاوی بخش‌های به هم پیوسته.
- تمایل به ارزیابی مجدد فرضیات موجود
- ادغام کار و یادگیری: بسیاری از دانشجویان کار و یا فعالیت داوطلبانه دارند. همکاری بین مشاغل، جامعه و مؤسسه آموزشی
- شناخت و احترام به تفاوت‌های فردی: تنوع تنش‌زاست، مگر اینکه به آن توجه شود. مربیان باید خود را با پیشینه دانشجویان مطابقت دهند.
- ماهیت چرخه‌ای یادگیری و توسعه: درک درستی از یادگیری و توسعه به عنوان چرخه‌های چالش و کسب پاسخ، تمایز و ادغام، عدم تعادل و تعادل مجدد.

پژوهش‌ها نشان می‌دهد که ارزیابی رشد و توسعهٔ روانی - اجتماعی دانشجویان امری دشوار و پیچیده است. مطالعات صورت گرفته متعدد، نظریه چیکرینگ را به درجات مختلفی تأیید کرده‌اند. در اغلب موارد، تعیین اینکه تئوری نامعتبر است یا ابزارهای

ارزیابی نامناسب هستند دشوار است و نیاز به تحقیقات بیشتر دارد. خلاصه اینکه مشارکت در فعالیتهای محیط آموزشی به توسعه دانشجویان کمک می‌کند. تجارب زندگی می‌تواند بر رشد روانی اجتماعی تأثیر بگذارد و رشد روانی-اجتماعی با توسعه شغلی و توسعه اخلاقی مرتبط است.

References

Chickering, Arthur W.; Reisser, Linda. 1993. [Education and Identity](#). Second Edition. The Jossey-Bass Higher and Adult Education Series.

[Chickering theory of identity development](#).

Evans, N. J., Forney, D. S., Guido, F. M., Patton, L. D., & Renn, K. A. (2010). Student development in college: theory, research and practice. (2nd ed.). San Francisco, CA: John Wiley & Sons.

[Wikipedia](#), (accessed Jun 2021)

Videos

Youtube, [Chickering Theory](#). (4m)

Youtube, [Arthur Chickering's Theory of Identity Development 7 Vectors](#) (13:27 m)

youtube, [Beyond the Seven Vectors with Arthur Chickering](#) (49:48 m)

حسین معماریان؛ خرداد ۱۴۰۰